

Åsikter om livet

En diskussionsklubb 1913—1916

December 1989

ÖLFA:s skriftserie nr 1

Östergötlands läns
Folkrörelsearkiv

Åsikter om livet

En diskussionsklubb 1913-1916

ÅSIKTER OM LIVET

En diskussionsklubb 1913 - 1916

av

Börje Hjorth

Östergötlands läns

FOLKRÖRELSEARKIV

Folkets Hus

NORRKÖPING

Box 738

601 16 NORRKÖPING

Tel: 011/12 28 90

FÖRORD

ÖLFA:s skriftserie utges av Östergötlands läns Folkrörelsearkiv och har som syfte att sprida kunskap om och inspirera till vidare forskning om folkrörelsernas historia, först och främst i Östergötlands län. Detta första nummer vänder sig dock till bredare läsekrets, kanske från hela landet, då ämnet är en diskussionsklubb och dess åsikter om en del stora livsfrågor, ett ämne som inte är lokalt bundet.

Detta nummer av skriftserien är en liten undersökning om hur folk tänkte och ansåg om livet i allmänhet. Den gör inte anspråk på att vara vetenskaplig, utan redovisar i stort sett de tankar om livet som ca 60 textilarbetare ägde denna tid. Jag har dock efter varje diskussion fogat en kommentar, där jag funderar på de åsikter som kommer fram i diskussionerna samt ställer frågan om hur mycket av dessa åsikter, som fortfarande lever kvar i folks medvetande och mentalitet.

Denna skrifts utgivande har möjliggjorts genom ekonomiskt stöd från Beklädnadsarbetarförbundets avdelning 11 och Beklädnadsarbetarförbundet. Ett varmt tack riktas till dessa organisationer.

ÖLFA i nov 1989

Börje Hjorth

Länsarkivarie

Diskussionsklubben

Arbetarrörelsen hade ett givet handikapp under de pionjäråren och det var att man fick börja sin kamp i ett intellektuellt underläge, något som man mycket tidigt var medveten om. Bildning och sk kultur hörde till de besuttnas värld, en värld som den förtryckta arbetarklassen inte visste mycket om: Det var den "Den fina världen". Utbildning kostade pengar och pengarna räckte knappt till det magra uppehållet, varför många såg sin situation som hopplös. Att klättra uppåt för samhällstegen var för det vanliga arbetarbarnet något man läste om i romaner på sin höjd, något som tillhörde det extraordinära och ovanliga. Var man född proletär, förblev man proletär - även om det fanns ambitioner både hos barn och föräldrar om att "höja sig"

Den organiserade arbetarrörelsen kom att ändra på detta förhållande, men det tog lång tid och frågan är om vi inte ännu idag har en benägenhet att intellektuellt "stanna kvar" i den samhällsklass vi föds i. Trots alla de utbildningsreformer, som arbetarrörelsen genomdrivit under det här seklet, är fortfarande andelen arbetarbarn, som går vidare till högre studier och som väljer intellektuella utbildningar och yrken, förvånansvärt liten. Mentaliteterna förändras mycket långsamt.

Folkbildningstanken hade sitt ursprung i den tidiga liberala arbetarrörelsen. 1840-talets bildningscirkel för hantverkare och hantverksgesäller drogs igång av intellektuella liberaler. Bildningscirkelarna, som var en slags föreläsningföreningar, dog emellertid snart ut och fram till 1860-talet fanns ingen organiserad folkbildning i landet. Tanken levde dock kvar och när de liberala arbetarföreningarna bildades på 1860-talet, var just studieverksamheten och ambitionen att höja bildningsnivån hos arbetarna en av de viktigaste syftena.

Folkbildningstanken levde sedan kvar som en viktig faktor, när den socialistiska arbetarrörelsen och den amerikanska nykterhetsrörelsen fick sitt genombrott på 1880-talet. Nu skedde dock en förändring av folkbildningens struktur och det var en viktig sådan. Medan den tidigare folkbildningen var sk envägskommunikativ i form av föreläsningar riktade till en passivt lyssnande publik, införde

både den socialistiska arbetarrörelsen och nykterhetsrörelsen DISKUSSIONEN som folk-bildande element.

Studiecirkel som studieform slog igenom och inom den socialistiska arbetarrörelsen uppstod en mängd diskussionsklubbar. De tidiga socialistiska arbetarklubbarna var ofta en form av politiska agitations- och diskussionsklubbar. Även för den socialdemokratiska ungdomsrörelsen var diskussionen ett mycket viktigt element i mötesverksamheten. Syftet med diskussionen var att dels höja bildningsnivån hos medlemmarna och dels att aktivera medlemmarna till att öka deras intellektuella självförtroende. Även en arbetare skulle våga yttra sig i offentliga sammanhang. Diskussionen ingick i den politiska skolningen av pionjärerna.

Arbetarklubbar, socialistiska ungdomsklubbar och andra agitations-och diskussionsklubbar bildades på 1880-talet och de närmaste decennierna framåt i hela landet. I den här framställningen skall jag behandla en diskussionsklubb i Norrköping, Norrköpings fackligt organiserade textilarbetares diskussionsklubb, verksam 1913-1916. Diskussionen som folkbildningsform hade dock funnits tidigare i staden. Norrköpings arbetarklubb, bildad år 1884 hade livliga diskussioner på sina möten, ofta inledda av utifrån ditresta agitatorer. Den socialdemokratiska arbetarkommunen hade också en särskild diskussionsklubb för föreläsare och var sin verksamhet. En socialistisk ungdomsklubb fanns år 1897-1900 och här gick säkert diskussionens vågor höga.

Emellertid saknas arkiv från denna klubb. År 1904 blåstes åter liv i ungdomsklubben och här kom fram till 1918 både föreläsningar och diskussioner vara viktiga ingredienser i mötesverksamheten. Sålunda fanns traditioner att vila på, när textilarbetarna beslöt att dra igång sin klubb år 1913.

Det var den 7 september 1913, som 18 textilarbetare, varav 3 var kvinnor, samlades för att bilda diskussionsklubben. Inträdesavgiften var 50 öre. Enligt kassaboken fick man in 9 kronor och 50 öre det första mötet. I stadgarna, som hade författats före mötet, sades att "syftet var att genom muntlig överläggning i valfria ämnen och frågor söka bibringa sina medlemmar såväl intresse för spörsmål, vilka särskilt rör arbetarna som klass och enskilda

individer i samhället, som ock färdighet i gemensam muntlig överläggning." Till varje diskussion skulle man ha en inledare, vald vid föregående möte.

Till ordförande valdes Gustaf Janzén, legendarisk förtroendeman för Textilarbetarförbundet under många år och känd politisk profil i Norrköping. Det framgår inte av klubbens arkivmaterial, men det torde vara han som låg bakom stadgeförslaget, som genast togs på det första mötet.

I klubbens matrikel från åren 1913-1916 finns 59 medlemmar antecknade. Av dem var 53 män och 6 kvinnor, alltså en klart manlig dominans, trots att textilindustrin i högre grad sysselsatte kvinnor.

I de välskrivna protokollen refereras ganska utförligt de förda diskussionerna. Jag har för den här framställningen valt ut 10 diskussioner, vilka delvis kommer att refereras - och kommenteras. Jag har valt ut ämnen som jag tror kan vara av intresse även idag, frågor som inte direkt hänför sig till dessa textilarbetares yrken och vardag, men som speglar lite av deras privata inställningar till olika frågor. Här finns kvinnofrågan, fredsfrågan, religionsfrågan, kriminalfrågan, handikappfrågan mm, frågor som fortfarande diskuteras och ventileras i vårt samhälle. Det är mycket intressant att se vilka åsikter som då fanns i dessa ämnen och hur ca 60 textilarbetare såg på livet - detta jämfört med dagens accepterade inställning till dessa frågor.

I mina kommentarer skall jag försöka göra sådana jämförelser samt också ställa frågan om inte en del av dessa åsikter ännu lever kvar som en slags tyst molande fördomar.

DISKUSSIONERNA

I det följande kommer diskussionerna att refereras och kommenteras. Den första diskussionen återges dock helt, i syfte att fånga lite av det språk som fördes i denna lilla krets av människor, översatt genom mötets sekreterare.

Ämne; "Har den mer eller mindre defekta individen existensberättigande ur rent individuellt och samhälleligt hänseende."

15 mars 1914 Närsv: 20 personer varav 4 kvinnor.

Inleddes av E Melin, som dervid framhöll att då han väckte denna fråga, han ej tänkt sig att vara inledare av densamma, hade för övrigt ej haft tid att sätta sig in i densamma, helst som det honom veterligen ej finnes någon litteratur häröver att tillgå, ansåg det dock vara en särdeles viktig fråga. Vad som dock närmast låg Melin till synes var att det födes en hel del barn till världen som ju redan vid födseln äro mer eller mindre invalider (Defekta) och således bliver till en börda för såväl föräldrar som samhället.

Ansåg därför att då det är så, så vore väl frågan den om det ej vore bättre att redan från början genom läkares försorg avföra desamma från livet. Ansåg dock för sin del att frågan vore honom alltför vidlyftig att inleda, helst som han för sin del ej kunnat fatta någon bestämd ståndpunkt till frågan. Bad dock om det vore möjligt att få veta vad ordet defekt är för ord och vad det egentligen betyder och meddelade hr Hammarberg i anledning av Melins fråga att ordet defekt är ett latinskt ord och har följande betydelse: Ofullständig, bristfällig, något som felas.

Vidare framhölls av hr Hammarberg att den s k Guds ordning ej på något sätt härvidlag tillvaratager eller värdesätter hurudana barn som födas, den förer härvidlag ej några bestämmelser utan det bliver de moraliska synpunkterna som få taga hand om desamma, trodde dock för sin del att det vore bäst om sådana individer fördes ur vägen. Det vore väl samhällets sak att tillvarataga det bästa, ansåg att samhället skulle ega befogenhet att förbjuda sådana personer som ej vore fullständiga

att gifta eller föröka sig.

Hr ordf framhöll att frågan otvivelaktigt är viktig, det är helt naturligt att vi reagera mot då vi finna individer som äro helt hjälplösa det har framkommit fråga om huruvida det vore humanare att redan i späda ålder genom läkares försorg ex.vis kloroformering ordinera sådana individer så att de utan någon smärta finge avsomna, men vi få då ej glömma aktningen för livet. Barbaren kan slå ihjäl en likställd, en human människa kan det ej, man måste nog härvidlag ihågkomma det gamla ordspråket, som säger det är lättare att förekomma än att förekommas. Kulturmänniskorna få då se till att ej många dylika defekta varelser får liv men trodde dock ej för sin del att människorna vara benägna att underkasta sig ett dylikt tvång.

De ville nog härvidlag leva rikt liv liksom barnen i barnkammaren, se vi dere mot huru det förhåller sig med djuren så skall vi finna att det bland våra husdjur endast förekommer att det är de fullt friska som bonden tillåter att föröka sig, då deremot de mindre friska tillåtes deremot ej att föröka sig då deremot människorna beträffar dessa tillåtes att obehindrat föröka sig, det finns inget som hindrar vilka defekta personer som helst att föröka sig obehindrat skulle därför försin del anse att även detta defekta individer har existensberättigande det är ej dessas fel att de kommit till livet, ty vi kul turmänniskor måste väl ändå hysa aktning och respekt såväl för döden som för livet var därför helt fullt för att ett förbud infördes som i ett eller annat avseende vore defekta att föröka sig påvisade hurusom personer förnärvarande som legat flera månader å sanatorium och behandlats för lungot obehindrat får gifta och föröka sig, likaså brottslingar med ärftlig belastning ingen myndighet företager något häri emot trodde dock att det skulle komma en annan tid då människorna i detta hänseende åtminstone likställes med djuren, det vill säga endast de som är fullt friska tillåtes föröka sig.

Melin framhöll att väl de flesta utav oss erinrade oss att det för många år sedan fanns en Norrköpingsbo som var behäftad med lukus och vilken det de senare åren åtminstone var riktigt svårt att se att personen i fråga avled ju för något år sedan det var dock sant att han till stor del själv var skuld till att sjukdomen utbredde sig som den gjorde ty efter vad han visste så hade det kunnat hjälpas om personen i fråga kunnat förmås att stanna under lakar vård detta gjorde han ej

utan flydde derifrån ansåg det varit samhällets skyldighet att tagit hand om denna person förstå vidare det ej varit mer lämpligt att avliva honom, men intet företogs utan mannen fick gå hur han önskade men endast en liten gosse i sällskap och som straff därför att han även genom sjukdomen blivit blind, trodde förövrigt att kulturmänniskan ej alltid står så högt som det oftast vill synas, därför att det finns exempel från de vilda folkslagen att de i många fall står lika högt om ej högre och särskilt sina defekta individer varde de mycket högre och anse dem i många fall som helgon Ture Rylander ansåg för sin del att herr ordf bör ställa sig lika till ett förord i denna fråga som till ett rusdrycks förbud lydde dessutom ej i likhet med hr ordf. att föräldrar äro fullt skyldiga och skulle vara straffbara om de alstrade defekta individer ansåg dessutom att samhället lemnas skyldighet att genom läkares försorg smärtfritt avföra sådana personer ur livet.

Hr ordf framhöll att det vore att ställa hela saken på huvudet efter hr Rylanders framställning, då skulle ju människorna kunna leva hururu som helst, endast resonering som så att bliver de defekta individer så får samhället avliva de samma L. Samuelsson trodde ej att om en dylik lag infördes som följande ej fullt friska personer att gifta sig så skulle den nog ej helt fullt respekteras ansåg det därför vara lämpligare om en lag infördes, som ålade samhället att genom läkare smärtfria taga ur världen dessa defekta individer, trodde dock att innan vi har kommit derhän att dylika lagar kommer att genomföras människorna kommer ej själva att förbättra sig genom upplysning Hr ordf framhöll att vi ju redan har vissa lagar som förbjuder människorna föröka sig, trodde det därför ej vara någon omöjlighet att en dylik lag kunde genomföras som ålade människorna att undergå läkares besiktning för att få gifta sig.

T Rylander bad att få fråga var skall man få en lag i fråga som skickligt och praktiskt kan tillämpas härpå.

Hr ordf framhöll att vetenskapen har kommit så långt att den kan företaga ope rativt ingrepp som kan förhindra att folket förökar sig varför således ej fullt friska personer endast kunde gifta sig att framkalla barn möjligen som enstaka defekta individer E. Melin erinrade om att det ju numera i Amerika finns föreningar som derstädes värka för

att ej fullt friska personer får ingå giftemål, ansåg det därför ej omöjligt ätten dylik lag kan komma till stånd i vårt land i en ej alltför avlägsen framtid. Härefter ansågs frågan vara nog diskuterad och klubben beslöt att den i frågan förda diskussionen skulle utgöra svar å densamma. (Författarens understryk ningar).

Kommentar

Närvarande på det här mötet var 4 kvinnor, men ingen av dessa kom att yttra sig i denna livsnära diskussion om utvecklingsstörda barns existensberättigande. Här var det helt männen som nästan enhälligt ansåg att man genom läkarnas försorg skulle "avföra" sådana "defekta" individer, som enbart skulle utgöra en belastning för både familjen och samhället. Intressant är att jämföra dessa åsikter med vårt tids debatt om abortfrågan, en fråga som i viss mån hänger ihop med frågan om livets okränkbarhet och livets helighet, även om detta liv spirar i en icke "fullständig" individ. Vad man icke diskuterade på detta möte var den helt olösliga frågan om hur man skall sätta gränser för hur "defekt" en individ skulle vara för att den skulle avlivas. Vad man mer diskuterade var den ärftliga aspekten och menade nästan enhälligt att defekta individer ej skulle få tillåtelse att föröka sig. Vid den här tid-punkten ansåg man t ex att brottslighet var ärftlig, vilket klart visar hur lite man visste om förhållandet arv-miljö. Frågan är hur mycket av dessa åsikter och vanföreställningar, byggda på alltför lite kunskap, fortfarande lever kvar och frodas idag?

Ämne: Står mannen eller kvinnan högst i intellektuellt avseende?
23 nov 1913. Närvt: 20 personer varav 4 kvinnor.

Anton Nilsson, som inledde diskussionen ansåg för sin del att

kvinnan var likställd med mannen, men att "inom hemmen, så vore nog kvinnan mannen betydligt överlägsen" Näste talare, E Melin, framhöll hur svårt det var att uttala sig i denna fråga, men pekade på att det fanns områden där kvinnorna själva erkände sig stå under mannen, t ex i fackliga spörsmål. Detta berodde enligt talaren på att hon sedan "urminnes tider varit tillbakasett." I framtiden kommer dock kvinnan att stå lika högt. Även om kvinnan står över mannen i hemmet, så ansåg han att "stort sett" står kvinnan lika högt som mannen.

Ordföranden Gustaf Janzén tog sedan ordet och påpekade att föregående talare icke hade diskuterat rätt ämne. Frågan var ju om kvinnan är lika bildbar som mannen. Han gjorde en exposé över detta förhållande i andra länder och jämförde också människan med djuren. När det t ex gällde modighet var mannen överlägsen: "kvinnorna frukta mer blod och till och med så oskyldiga djur som små råttor kan inge dem förskräckelse." Dock uppvisade de engelska suffragetterna i sin kamp ett visst mod, även om han "före sin del snarare kan kalla deras uppträdande för envishet än direkt mod." Han konstaterade att mannen var fysiskt överlägsen kvinnan. När det gällde det andliga, hänvisade han till vetenskapsmännens rön om storleken på hjärnan, där de just funnit att denna faktor ej spelade någon roll för intelligensen. Med tanke på detta var könen lika i andligt hänseende. Han menade också att flickor stannar i bildbarhet i 16-17-års-åldern, medan pojkar fortsätter att utvecklas. Detta menade han berodde på de biologiska funktionerna hos kvinnan, som utvecklas just vid denna tid. Hon blir kvinna med uppgift att bli moder. Då "bryr hon sig ej om vad det finnes för exempelvis regering, stadsfullmäktige, fackförening eller dylikt, då deremot mannen ej har något behov av fadersfunktion, detta är helt enkelt naturen som så har det danat". Ordföranden Gustaf Janzén menade nog att kvinnan stod efter mannen i både andligt som fysiskt hänseende och det berodde mycket på "naturens ordning". Det var t ex helt naturligt att kvinnan uppvisade större styrka att sköta hemmet och uppfostra det kommande släktet.

Oscar Ekman trodde ej att ödet hade skapat kvinnan lägre stående än mannen, ej heller på att naturen hade ordnat det så. Könen var lika i bildbarhet ansåg Ekman.

E Lindell höll med ordföranden och hävdade naturens ordning.

Ture Rylander reagerade mot att även arbetarna delade in de sina i

högre och lägre stående varelser. Skulle vi vara lika dåliga som högern och arbets givarna, frågade han. Arbetarna borde sträva efter jämställdhet mellan könen.

Ernst Petterson och Emil Wallberg höll med ordföranden. Atos Jonsson däremot ansåg att kvinnan var lika bildbar som mannen - och hade hon bara tid när hon slutat skolan, skulle även hon kunna utvecklas lika mycket som mannen. A Hammaberg pekade på den gamla traditionen från bibeln att betrakta kvinnan som lägre stående. Han ansåg att kvinnan var lika bildbar som mannen. Gerda Nyberg, den enda kvinnan som yttrade sig i denna diskussion, "ville nog i stort sett hålla med hr ordf i många saker, kunde dock ej i allt vara ense med honom, fann sig i övrigt tilltalad utav diskussionen hon och väl troligen även de övriga kvinnliga medlemmarna. Hade nog fruktat få höra sig bedömas sämre, ansåg sig dock själv ha funnit att den kvinnan som ej har något intresse för det offentliga livet, har nog ej heller särdeles stort intresse för hemmet."

Kommentar

Som framgår även av denna diskussion, hade man mycket grumliga uppfattningar om vad som var arv och vad som var miljöpåverkan. Många av inläggen hävdade "naturens ordning", ett vulgärbiologiskt argument, som även i vår tid använts i kvinnoaksdebatten. Det var "naturens ordning" att kvinnan stannade i bildbarhet i 16-17-årsåldern menade de flesta av inläggen. Emellertid menade en del att kvinnan kunde utvecklas "om hon fick tid". Begreppen blandades ihop, vilket berodde dels på personernas okunnighet, dels på att även vetenskapsmännen vid denna tid långt ifrån var eniga om problem-komplexet arv-miljö, en diskussion som faktiskt fortfarande pågår och fått förnyat bränsle i och med den s k sociobiologin, som dök upp i mitten av 1970-talet.

Signifikativt i denna diskussion är att bara en av de fyra närvarande kvinnorna yttrade sig och då mycket försiktigt. Det fanns vid denna tid ingen radikal kvinnorörelse och kvinnan var även politiskt omyndig.

Ämne: Böra arbetarna begränsa barnantalet?

7 december 1913. Närvar: 16 personer varav 4 kvinnor.

Ordföranden Gustaf Janzén inledde dagens diskussioner, beroende på att den ordinarie inledaren Oscar Ekman hade anmält förhinder. Janzén fastslog att han redan för tjugo år sedan hade fattat sin ståndpunkt i denna fråga och ej funnit anledning att frånga den. Han framhöll som exempel att om man ställde denna fråga till en religiös och en fackföreningsman, så skulle fackföreningsmannen vilja begränsa barnantalet medan den religiöse skulle hävda att man skulle föröka sig och icke agera mot naturens ordning. Janzén ansåg bådas skäl var egoistiska. Janzén menade att man borde dela upp denna fråga i två delar, en för det allmänna och en för endast arbetare. När det gällde det allmänna, hänvisade han till engelsmannen Malthus och den s k ny-Malthusismen, som ej ville begränsa barnantalet utan istället höja levnadsstandarden och rättvist fördela näringsvärderna i världen. Detta var också socialismens åsikt menade Janzén. För en enskild arbetare var det självfallet bra med få barn, men även stora familjer klarade sig understundom bra. Om varje arbetarfamilj bara skulle få ett barn, så skulle landet om fem tio år inte ha nödvändig arbetskraft och arbetsgivarna skulle bli tvungna "att införskriva massor av lågt stående folkslag såsom kulis, kineser mfl, vilka självfallet skulle sälja sin arbetskraft särdeles billigt och detta skulle ju även vara till skada för landet i sin helhet." I samband med detta jämförde han Tyskland och Frankrike, där Tyskland hade ett flerbarns-system och Frankrike ett tvåbarnssystem. Tyskland reder sig bättre och det beror på att man ej begränsar barnantalet menade Janzén. Han påpekade också att det första barnet i en familj är mindre motståndskraftig såväl andligt som fysiskt. Arbetaren bör om han är fullt frisk inte begränsa barnantalet och om han inte har råd att försörja dem, bör samhället hjälpa till.

E Lundell menade att arbetarna ej skulle "framalstra" barn att ställa till förtryckarnas tjänst. Så länge den rådande samhällsordningen fanns, bör det "bland arbetarna ej födas några som helst barn."

C Samuelsson framhöll kvinnans syn på saken och menade att om hon fick själv bestämma så skulle det nog ej bli så många barn.

Ordföranden framhöll åter att om "arbetarna skulle inskränka barnantalet, kommer arbetsgivarna ofelbart att införskrika särdeles lågt stående utlänningar, vilka sedan beblanda sig med oss svenskar och därigenom frambringa en lägre stående folkstam."

Gerda Nyberg ansåg att arbetarna skulle begränsa antalet barn, ty det var jobbigt för kvinnan med många barnsängar.

T Rylander trodde ej svenskarna skulle beblanda sig med dessa lägre stående raser som importerades.

C Samuelsson trodde att arbetsgivarna var ytterst rädda för införandet av preventivmedel bland arbetarklassen. De försökte ju på alla sätt stifta lagar som förbjuder försäljning av sådana.

Oscar Anderson hade själv erfarenhet av att ha många barn och han ansåg att barnbegränsning skulle vara ett brott mot naturen.

Ordförande avslutade så med sin åsikt, som var att individuellt sett skulle arbetaren inskränka barnantalet. Nationellt och internationellt sett är det till fördel med så många barn i varje familj som möjligt.

Kommentar

I den här diskussionen kommer det fram, för vår tid, verkligt ljus-skygga åsikter. Man talar helt öppet om "lägre stående raser", vilka icke bör beblandas med den svenska folkstammen. Ju mer man tar del av den här tidens åsikter och inställning till rasfrågan, ju mer förstår man det som senare skedde i Tyskland. Det fanns en utbredd inställning att det fanns lägre stående raser och att en "apartheid" var något positivt. Janzén påstår också att det första barnet i en familj är av dålig kvalitet. Detta berodde bl a på att föräldrarna var unga! Det bevisade vetenskapen! Av detta lär man att det finns all anledning att alltid vara på sin vakt mot den vetenskap som ständigt förser oss med "fakta" om livet. En kritisk och analyserande hållning är något vi alla borde äga. Särskilt i vår tid, då vi bombarderas av ständigt ny information om oss själva och vår omvärld. Vid den här tiden var man inte

alls medveten om den befolkningsexplosion som höll på att utvecklas särskilt i tredje världen. Janzén förordade en stark befolkningsökning och hänvisade till Tysklands flerbarnssystem.

Detta hade bl a lett till att Tyskland hade stora och starka fackföreningar påstod Janzén. Vad hade Janzén tänkt om hade anat den senare utvecklingen i Tyskland?

Argumentet "naturens ordning" dök också upp i diskussionen givetvis. Det var en man, som själv hade erfarenhet av en stor familj. Kanske han ville rättfärdiga sig själv en smula?

Ämne: Hava arbetarna behov av religion?

4 januari 1914. Närv: 26 personer varav 4 kvinnor.

E Lundell inledde med att säga att han för sin del för länge sedan haft behov av religion, men inte nu längre. Nu ansåg han att det bara var humbug och menade att arbetarna hade nog inget behov av religion. Han frågade sig då om religionen var skadlig och på det svarade han ja. Den måste bekämpas ansåg han. Han tyckte det var skandal att barnen istället för att vara ute i friska luften, sitta inne och läsa den långas katekesen och annan humbug.

Ture Rylander menade att även socialdemokratin var att fatta som en slags religion, varför man inte skulle förhäva sig. A Hammarberg menade att alla människor har behov av religion. C Samuelsson ansåg att religionen var humbug.

Oscar Ekman ansåg att eftersom man var uppfödd med religionen så hade man behov av den.

Ordförande Gustaf Janzén höll så ett längre anförande där han klargjorde vad religion var och vilka orsaker som tvingat folk att uppställa sin religion. Han ansåg det helt naturligt att folk ville få det bra efter döden och därför uppställt sina religioner. Beträffande den

kristna religionen, så var den endast en kopia av den buddhistiska. Det fanns mycket vackert att lära inom den kristna läran, men överträffades enligt Janzén både av den bud dhistiska och den islamiska. Medan den kristna religionen säger att man hamnar i helvetet för evig tid om man syndat i livet, så säger Islam att man kommer i helvetet i årtal. Islam är alltså mer human. Både Islam och Buddhism har både goda och dåliga sidor. En dålig sida är flergifet, polygamin. Om man frågar sig om arbetarna har behov av religion, måste man svara ja. Om man emellertid frågar sig om arbetarna har behov av en religion sanktionerad av fastställda lagar, måste man obetingat svara nej. Religion grundar sig på tron, menade Janzén och därför var både han och Samuelsson mer religiösa än den mest s k kristne i hela vårt samhälle. Av den kristna religionen har inte arbetarna något behov, ansåg Janzén. T Rylander påpekade att varje människa behöver stunder av andakt. Dessa kan man finna både i kyrkan eller genom att läsa bibeln. Personligen fann han andakt i åhörandet av ädlare nöjen och föreläsningar.

Ordföranden påpekade så att socialismen inte var någon religion. Religionen avsåg endast läran om livet efter detta, ansåg han. Personligen ville han i sin tro få vila i lugn och ostörd ro efter döden.

C Samuelsson avslöjade att han redan för 40 år sedan frånsagt sig all religion och att han endast omfattade en sats ur den kristna religionen, nämligen den som sade att allt vad du vill att människorna skola göra mot dig, det skall du göra dem. Religioner var endast till för att injaga fruktan hos människorna menade Samuelsson. Så säger t ex katolicismen att den som inte är katolik kommer till helvetet. De övriga religionerna är lika grymma.

Kommentar

I diskussionen framkom både negativa och positiva omdömen om fenomenet religion. Oscar Ekman pekade på en viktig sak, nämligen den, att var man uppfödd i denna kulturtradition, så hade man behov av den. Skolan vid denna tid var ju väldigt religionsorienterad och kristendomsundervisningen upptog en stor del av skolschemat. Barnen kom därför att under lång tid i sin utvecklingsfas att indoktrinerats till att den

kristna läran var den enda rätta.

Man diskuterade ju också om socialismen var att betrakta som en religion. Ture Rylander ville särskilt hävda det, till skillnad från Gustaf Janzén. För den här första generationens socialdemokrater, kom nog socialismen att fungera som en slags religion, bl a beroende på att kyrkan och socialdemokratin ganska tidigt kom i kollisionskurs. En av de ledande socialdemokraterna i landet, Hjalmar Branting gick med i Utilistiska samfundet, en nästan fanatisk ateistisk organisation, bildad i Stockholm år 1880. Detta kom sedan ha till följd att hela arbetarrörelsen kom att betraktas som ateistisk, något som dock inte var fallet. Religionen var var och ens privatsak sade socialdemokratens program.

Ämne: Äro germanerna den vita rasens kraftigaste folk?

4 oktober 1914. Närvt: 20 personer varav 2 kvinnor.

Edvin Fogelberg inledde med att utgå från det pågående kriget, där just rasfrågan hade blivit aktuell samt frågan om den slaviska faran. Innan han ville uttala sig i frågan, ville han göra en historisk översikt. Det gjorde han mycket kortfattat och kom fram till att germanerna var nog den vita rasens kraftigaste folk. De var dock ej de förnämsta vad det gäller musik och andlig kultur. Germanerna levde också längst med undantag från bulgarerna. Arbetarrörelsen bör nog bevaka så att inte germanerna överrumplas av den slaviska rasen, menade Fogelberg.

Ordföranden Gustaf Janzén tog så ordet. Jordens befolkning består av tre huvudraser, den vita, den gula och den svarta. Trots att den vita är minst behärskar den världen. Inom den vita rasen är germanerna dominerande. Det beror på andlig styrka förenad med fysisk styrka. I det pågående kriget är styrkeförhållandena 90 mot 190 mellan germaner och andra raser och att de ändå kan hålla stånd beror på deras ordningsinnehåll och "modernt organiserade utvecklingsmöjligheter i förening med den

andliga och fysiska styrkan. Dessutom är troheten ett utmärkande drag förenat med vandringslusten." Som exempel på vandringslusten nämnde han emigrationen till Amerika. Den personliga friheten är också störst bland germanerna. Romanerna hade ju slavar långt efter det att germanerna infört den personliga friheten. Slavernas livegenskap upphörde först år 1860, vilket "är ett bevis för att de stå lägre". "De renaste germanerna finna vi numera i Danmark, Tyskland och södra Sverige." Germanerna var ursprungligen storväxta med ovalt huvud, ljusst hår och blå ögon och så ser de fortfarande ut i allmänhet. De har också ett utpräglat sinne för bragdlystnad och krigslystnad. Det ser man hos det tyska folkets enighet, denna bragdlystnad. Det mest lysande draget hos romanerna är deras benägenhet till överflöd samt i viss mån deras konst. Germanerna är också begivna på rusdrycker och gillar att spela kort. De har också många positiva sidor, såsom t ex intresset för idrott. Tysklands arbetare är väldigt aktiva idrottsmän, vilket hjälper dem mycket "vid deras militaristiska operationer" Våra yngre socialdemokrater däremot, "samlas endast för att kivas om sina olika åsikter och idéer i politiskt avseende och finner idrotten vara av ondo."

Erland Melin trodde nog att kortspel förekom lite vartstans och icke var typiskt germanskt. Han föreslog att klubben denna gång, till skillnad från det vanliga sättet att säga att diskussionen fick utgöra svar, skulle fastslå att "Intellektuellt och kulturellt sett är germanerna den vita rasens kraftigaste folk."

Gustaf Janzén framhöll att germanerna även vad det gäller konst står högst. Här nämnde han den gotiska konsten.

Edvin Fogelberg trodde nog att gästvänskapen fanns nog även hos slaverna. Äventyrslystnaden var nog romansk och här nämnde han tjurfäktingarna som exempel. Även kortspelet torde komma från Spanien, trodde han.

Gustaf Janzén framhöll att "det finns inget folkslag som är så blodtörstigt som romanerna." Han pekade på Frankrikes blodiga historia och på Spaniens tjurfäktingar. Ett exempel på romanernas blodtörst var att Clemenceau, Frankrikes premärminister hade sagt att alla tyska fångar skulle slås ihjäl. Det visste han inte om det var sant och han betvivlade det men tog det ändå som exempel. Ett annat utmärkande drag hos germanerna är deras respekt för livet, menade Janzén. Bäst ser man det i England, som var urgermanskt. Kvinnan hade också erhållit sin frihet

från germanerna och är i de flesta germanska länder likställd med mannen.

Johan Erickson trodde nog att en del av Rysslands befolkning var germansk, ty en utvandring dit hade skett från Roslagen för länge sedan. Han trodde också att även germanerna hade haft sina blodbad. I Tyskland finns nog också en hel del romaner, ty där finns många med runda huvuden och mörkt hår. Återigen yttrade sig Janzén, som inte trodde det var roslagsfolk som fanns i Ryssland. Vad beträffar Tysklands romaner, så menade han att alla folk var mer eller mindre blandade. Dock "vad beträffar tyskarna skall de dock till sist förbli germaner."

Edvin Fogelberg trodde att romanernas blodtörst berodde på religionen. Janzén avslutade så med att med säkerhet påstå att romanerna är mest blodtörstiga, ty det bevisas ju av flera karaktärsdrag. Här nämnde han mordet på Jaures, bombdåd i Barcelona mfl. Germanerna har nog sina fel, men de ljusa sidorna överväger.

Klubben beslöt till sist att följa Melins förslag att med ja besvara frågan om att germanerna, intellektuellt och kulturellt var den vita rasens kraftigaste folk.

Kommentar

Varje tid har sin speciella uppfattning om historien. Vid den här tiden kallades den överlägsna gruppen inom den vita rasen för germaner. Lite senare skulle nazisterna använda ordet arier. Idag användes knappast rasbegreppen. Det har blivit känsligt efter nazisttidens grymma utrotningar av judar. Vid den här tiden var det vanligt att diskutera olika rasers förtjänster och negativa sidor. Textilarbetarna i Norrköping var inte unika. De skrämmande fördomar om andra folk som här gavs uttryck för, torde ha varit vanligt i landet Sverige i början av seklet.

Då beundrade man Tyskland och dess starka arbetare, vilka med idrott blev så vältränade att de blev bra soldater.

Ordföranden Gustaf Janzén, som var mycket tongivande i alla diskussioner jämförde också de tyska vältränade och idrottsutövande arbetarna med de svenska yngre socialdemokrater, som bara kivades om åsikter. Man undrar vad Janzén sagt och tänkt om han hade fått veta den senare

utvecklingen i Tyskland. Han kom emellertid aldrig att uppleva den tiden, ty han avled år 1930.

Ämne: Äro de estetiska anlagen mera utvecklade hos kvinnan än hos mannen?

13 december 1914. Närvar: 16 personer varav 3 kvinnor.

Gustaf Janzén inledde med att defeniara ordet estetik, vilket enligt honom var uppfattningen om skönhetssinnet. Vetenskapen är ny och då det säger sig själv att det krävs bildning för att tillgodogöra sig denna nya vetenskap, så är det självfallet att svaret blir nej och det är mannen som är mer estetiskt utvecklad. Som exempel nämnde han damerna i Stockholm som stå och betrakta nakna figurer och statyer med nöje, medan en landsflicka fasar sig över bilderna och finner dem vara något oerhört. På konstupställningar ser man andligt högst stående personer stå och njuta över konstverk, medan den som är oinvigd i denna vetenskap bara anser det vara lite färg på ett stycke duk.

Vad beträffar utförandet av konstverk, så har otivelaktigt mannen bättre anlag för det. Poesin är det största och högsta i den estetiska vetenskapen. Anlagen för att forsa konstvetenskapen är dock lika hos könen vid födelsen, trodde Janzén. Emellertid är det så att kvinnan framåt 18-20-årsåldern mera kommer att längta efter sitt naturliga kall, hemmet, medan mannen däremot ger sig ut i världen för att studera och utveckla sig. Erland Melin ansåg att män och kvinnor kunde uppfatta skönhet på lika vis.

Framskapandet av konstverk gjorde dock mannen bättre.

Janzén poängterade åter skillnaden mellan könen genom att säga att "från början är kvinnan lika med mannen, men mannen utvecklar sig senare mera, det är mannens naturliga livsuppgift att utveckla sig mera än kvinnan, som har hemmet till sin naturliga livsuppgift, det kan således ej på något sätt vara att sätta ned kvinnan genom att konstatera faktum." Melin påpekade att han endast ville säga att könen var lika i omdömesförmåga. Erik Lundell tackade ordföranden för att han lärt oss att inte kritisera t ex konst i onödan, då det i regel beror

på att man inte förstår det. Diskussionen fick utgöra svar på frågan.

Kommentar

Kvinnan hade sin naturliga livsuppgift i hemmet. Det var bara att konstatera faktum, menade Gustaf Janzén när man frågade sig om kvinnan verkligen kunde uppleva något estetiskt eller ha några anlag för det. Det är mannen som utvecklar sig hela livet. Kvinnan stannar i utvecklingen i 20-årsåldern.

Vad man helt enligt konstaterade var att estetiska upplevelser var något som var förknippat med den bildningsnivå man befann sig på. Ju mer bildad man var desto mer kunde man uppleva av estetiska upplevelser. Är det så? Finns inte fortfarande den här diskussionen? Måste man inte veta en del för att helt och fullt kunna njuta av en estetisk upplevelse?

Ämne: Är ordningsinnet högre utvecklat hos mannen än hos kvinnan?

7 mars 1915. Närvar: 16 personer varav 3 kvinnor.

Erik Lundell inledde med att fastslå "att på denna fråga behöver vi väl ej spilla många ord, den måste vi givetvis besvara med Nej!" Han hänvisade till den goda ordning som kvinnan håller i hemmen och den skillnad man märker "om det felas en kvinna i ett hem". "Det ligger i kvinnans natur att hålla större ordning."

Erland Melin ville inte hålla med Lundell. Han menade att utanför hemmet var nog mannen den som var mest ordningssam. När det gällde matlagning så var det mannen som var den bästa, menade han och hänvisade till alla större hotell och restauranger, där manliga kockar och köksmästare stod för maten. Till sist menade han att ordningsinnet kunde

vara dåligt utvecklat hos både män och kvinnor.

Matilda Johansson protesterade mot att män var bättre på matlagning än kvinnor. Vad hemmen beträffar så kan man ju bara besöka en ung flicka och en ungkarl och därvid notera skillnaden. Flickan har det städat och fint medan hos ungkarlen är det i de flesta fall ostädat och allting ligger i huller om buller i den största oordning. "Och hur är det i de flesta arbetar hem? Det är nog oftast så att mannen när han kommer hem kastar den ena skon hit, den andra dit och kläderna, lägges den ena persedeln här och den andra där. Det blivet nog kvinnans lott att taga reda på dem och lägga dem i ordning" I hemmet är det kvinnan som står för ordningen, menade hon. Erik Lundell berättade att på väveriet, där han var anställd, var det alltid mycket renare och snyggare där väverskorna arbetade än hos vävarna.

Peter Hansson instämde i åsikten att kvinnan stod för ordningen i hemmet och att mannen hade bättre ordningsinnehåll för livet utanför hemmet. Han hade andra erfarenheter av kvinnors ordning på arbetet. Där han arbetade klagade de alltid på att de fick för lite lön och det kunde han ju i och för sig förstå, ty förtjänsten var låg. Emellertid ansåg han att detta berodde till stor del på dem själva. För det första har de för lite ordning och för det andra kommer de i regel för sent. Sedan måste de ordna med kaffe och onödigt tal minst fyra timmar per dag och det är givet att detta måste inverka på förtjänsten. Han har sagt dem flera gånger att hade det här varit på en fabrik i Danmark, så hade det ej fått passera. Ja, men där är det slaveri, hade kvinnorna sagt honom. De ville ha lite frihet. Att denna frihet kostar pengar, tycks de inte förstå.

Gerda Nyberg tyckte att kvinnan var av naturen danad för hemmet, varför hennes ordningssinne tillhörde det. Utanför hemmet är det mannen som har det största ordningssinnet.

Diskussionen utmynnade i slutsatsen att i hemmet var kvinnan den bästa att hålla ordning medan däremot utanför hemmet, på arbetsplatser och i det offentliga livet, var mannen bäst på ordning.

Kommentar

De tre kvinnorna protesterade inte när de fick höra hur dåliga på ordning de var på arbetet. De var tydligen nöjda med att deras sinne för

ordning i hemmet var bäst och detta var av "naturen danat". Återigen framkommer det biologiska argumentet om naturens ordning, som ingen av den här gruppen opponerade mot.

Ämne: Är sedligheten bland arbetarna i sjunkande?

21 mars 1915. Närvarande: 18 personer varav 3 kvinnor.

Gustaf Janzén inledde med en översikt över vad sedlighet var och konstaterade därvid att den var en produkt av kulturen. Höjden av osedlighet i vårt samhälle var om en man eller kvinna gick ut på gatan naken, medan det kan vara helt normalt i andra ociviliserade länder. Vår tids arbetare är nog inte osedligare än tidigare, ansåg Janzén. Sedligheten får ej heller stöta sig med estetiken alltför hårt, menade Janzén. Om våra kvinnor skulle gå nakna på gatan, skulle estetiken få en alltför hård knäck. Det är nämligen ej något skönt att se kvinnan naken "och för all del ej heller mannen, framför allt den som har ett tungt kroppsarbete." Sedligheten står därför intimt i samband med den estetiska känslan. Janzén menade också att det finns ingen tid som just vår egen som har varit i tillfälle att så förslappa ungdomens moraliska känslor. "Det finns ju i varje cigarraffär dess osedliga kort, s k franska fotografier som tillställas ungdomen. Dessutom finns ju dessa s k preventivartiklar, skyddsartiklar jämte en mängd smutslitteratur som nog alldeles säkert befordra sedlighetsförslappningen i moraliskt hänseende." Nu finns det ju krafter i vårt samhälle som arbetar mot detta förfall. Folkskolan är mycket bättre nu än förr och de äldre klasserna bör ju få upplysning om den sexuella frågan. Dessutom gör våra organisationer en hel del för att motverka sedlighetsförfallet. Som slutsats ansåg dock Janzén att vår tids ungdom var nog inte värre än andra tiders. Erland Melin instämde helt med ordförandens åsikter, men trodde nog att vår tids ungdom var sedligare än tidigare.

Janzén framhöll så religionens betydelse för sedligheten. Han trodde nog också i likhet med Melin att vår tids ungdom var bättre, ty förr "himlades allt i skymundan".

Ture Rylander hade aldrig sett någon kvinna köpa dessa artiklar i cigarr-affärerna, men skulle han se det, så skulle han anse det för osedligt, "om jag komme in i en cigarraffär och funne att män och kvinnor om varandra stode och blåste upp och provade dessa artiklar om varandra."

C Samuelsson trodde nog att sedligheten hos högre klasser var bättre. Ordföranden genmälde att eftersom överklassen har högre bildning, torde de ha bättre sedlighet. Och, fortsatte han "vi arbetare försöker ju efterapa denna klass i allting".

Melin trodde det fanns osedlighet både bland arbetarklassen och överklassen. Tack vare sin kapitalmakt, kan de tillåta sig vad som helst, ansåg han. "Tack vare denna kapitalmakt, så anse de sig kunna behandla arbetarklassens kvinnor efter eget gottfinnande."

Rylander ansåg nog också att arbetarna efterapade överklassen, men det bör ej gälla sedligheten, ty där är nog arbetarna bättre.

Samuelsson menade att religionen hade nog inte varit så bra för sedligheten, tvärtom. Dessa religiösa har ofta varit de mest sedeslösa enligt tidningarna. Samuelsson hade aldrig haft något behov av religion. Ordförande avslutade så diskussionen med att framhålla att religionen var nog bra för sedligheten och trodde att det i fortsättningen också skulle finnas behov av religion. Janzén trodde fullt och fast att de religiösa var mer sedliga än andra beroende på att de vill komma till himlen efter döden och inte till det varma helvetet.

Kommentar

Det är ju ganska känt att arbetarklassen i alla tider försökt efterapa den borgeliga kulturen och här i diskussionen säger man det helt klart själva. Tyvärr var det nog också så att arbetarna även anammade det osedliga i den borgeliga kulturen.

Här förfasade sig man över franska kort och preventivmedel i cigarr-affärerna. Jag undrar vad denna krets av människor hade sagt om de idag hade klivit in i en tobaksaffär - eller t o m i en vanlig livsmedelsaffär, där herrtidningarna fritt exponerar kvinnokroppen och kondomer

säljes helt öppet. Vad hade klubben sagt om sedligheten idag?

Ämne: Brottet, dess orsaker och bekämpande.

2 april 1916. Närvt: 13 personer varav 1 kvinna.

Gustaf Janzén inledde diskussionen. Först fastslog han att den som begår ett brott är en andligt och fysiskt sett defekt person. Den fysiska ofullständigheten beror på tre huvudorsaker: Medfödd defekt, förvärvad defekt och sociala missförhållanden. En brottsling födes med anlag för brottsliga handlingar. Dessa kan vara latent, dvs de kommer aldrig till uttryck i livet. Även sociala missförhållanden kan "förskaffa personer med mindre stark karaktär, anlag för brottsliga handlingar." Janzén berättade att man alltmer har gått ifrån avskräckande straffmetoder och istället försöker man isolera brottslingen, så man undviker att anlag för brott ej skall gå i arv.

Han skall hindras att fortplanta sig helt enkelt. Personligen vill Janzén att man skulle för att bekämpa brottslighet gå in för den preventiva metoden, dvs hindra brottslingsar från att fortplanta sig och därmed sprida arvet för brottslighet.

Carl Samuelsson instämde i stort med Janzén men ville också att barn skulle tidigt undersökas om de hade anlag för brott och på lämpligt sätt förebygga detta.

E Lundell menade nog att det de sociala missförhållandena som var den största orsaken till brott. Arbetsgivarna begår ju dagligen brott mot oss arbetare, menade Lundell. Genom att värdesätta vår arbetskraft alltför ringa begår de ett brott. I övrigt vad det gäller bekämpandet av brottet, så instämde han med ordföranden.

Janzén påpekade att det pågående kriget var i och för sig ett stort brott. Det har visat både goda och dåliga sidor hos folken mer än under fredligare förhållanden. Det kommer också alltid att finnas människor

som vill leva i lyx och överflöd med hjälp av brottet och det kommer alltid finnas fattigt folk som begår brott av nöd.

C Samuelsson ansåg kriget var det dåraktigaste man kunde tänka sig och man får väl anta att de personer som framkallat kriget varken har ärftliga anlag för brott eller lider av dåliga sociala missförhållanden.

Janzén framhöll att framkallandet av kriget är endast ett utsträckande av det enskilda brottet. Ser vi på historien, så finner vi att människorna kommer upp till en viss ståndpunkt inom kulturen för att sedan återfalla i naturen "och det är att märka att det är av naturen som en del människor äro goda och andra åter onda. E Lundell menade att kriget har inte med onda eller goda människor att göra, utan berodde på det nu rådande samhällssystemet, som måste omskapas för att i framtiden undvika krig.

Diskussionen avslutades och fick utgöra svar på frågan.

Kommentar

Här är det åter frågan om arv eller miljö som diskuteras utifrån den tidens förvirrade begrepp i denna fråga. Brottslighet var ärftlig, ansåg man, och den åsikten levde nog ganska längre kvar i folks medvetande. Frågan är om inte den åsikten fortfarande lever kvar här och där?

Ämne: Vad kan anses utgöra säkraste borgen för fred mellan folken?

28 november 1915. Närvar: 15 personer varav 2 kvinnor.

Diskussionen skulle ha inletts av John Vard, men eftersom han var förhindrad att närvara, hade han författat en skrivelse, som ordföranden Gustaf Janzén läste upp.

Värd konstaterade att den gloria som tidigare funnits omkring kriget,

nu hade försvunnit och att nu folk insåg vilket elände det var. Han pekade också på den regel som säger att "Om du vill freden, så rusta för kriget", en tes som man levat efter länge. Det nuvarande kriget visade med all tydlighet att denna teori var fel. Vad som nu krävdes vare en avvärning. Det krävdes också andra garantier för att freden skulle bestå. En sådan var att alla länder accepterade sammanslutningarnas idé. Han skisserade ett förbund mellan alla länder, där varje stat skulle vara självständig. Ordföranden instämde i Värds idéer och överlämnade ordet till Erland Melin. Även han instämde i att en fred som vilade på vapenmakt var en dålig fred och att ett övernationellt förbund skulle gagna freden.

Carl Samuelsson ansåg att arbetarna i de olika länderna borde vägra att tillverka vapen och därmed omöjliggöra ett framtida krig. Speciellt gäller det de små staterna, där det vore meningslöst att ha en militärmakt. Erik Lundell höll med Samuelsson att små stater ej borde ha militärmakt, ty det var ju meningslöst. Ett odugligt försvar var sämre än inget försvar alls, ansåg han. Den bästa garantin för en varaktig fred är arbetarrörelsen, menade Lundell. När väl denna rörelse är fullt organiserad både fackligt och politiskt, var risken liten att man skulle gå och mörda kamrater.

Gustaf Janzén menade att både Samuelsson och Lundell hade fattat saken fel, ty det skulle ej vara bra om Sverige avvärjades. Vem som helst skulle då kunna komma att annektera landet. England måste rusta för att försvara sin ställning som världshavens härskare. Sverige hade sina långa kuster att försvara. Han trodde inte avvärning skulle hindra länder att kriga mot varann. Hade de ej vapen så skulle de "tillgripa vad som helst, t ex stenar, störrar, påkar eller vad som funnes att tillgå." Den eviga freden är nog otänkbar, ansåg Janzén, beroende bl a på att det finns så många folkslag.

Vad det gällde förbundstanken, var han också tveksam. Även om Europas stater slog sig ihop i ett förbund, så skulle kanske lägre stående raser skulle komma och vilja erövra Europa. Då skulle vi givetvis försvara oss, ty det är sunt att så göra. Han menade dock att Europa skulle slå sig ihop i ett förbund. Man vann ingen världsfred på det, ty det fanns ju de lägre stående raserna, men fred i Europa vore ju bra det.

Carl Samuelsson ansåg ändå att säkraste borgen för fred vara

avskaffandet av militarismen i alla länder och att arbetarna vägrade att tillverka vapen. Han trodde nog inte att man skulle ta till påkar och störrar. Funnes inte skjutvapen skulle t ex befolkningen i Belgien inte ha lidit så mycket som den gjort i det pågående kriget.

Johan Eriksson anmärkte gentemot ordföranden att om vi ser till historien, så är det inte de lägre stående raserna som anfallit de högre utan tvärtom.

Janzén medgav att det var nog sant, men menade att "dessa lågt stående folk har ej förstånd att tillvarataga de oerhörda rikedomar som finnes inom deras länder, det är då alldeles rätt att de högre stående kulturfolken ser till att de rikedomar som sålunda finnes bliver värdesatta, även om det ej kanske på annat sätt än genom att slå under sig dessa folk. " Här nämnde han Englands politik i det fallet och ansåg den var rätt. Han ansåg dock att England skulle dela med sig till andra kulturfolk.

Arbetarna gör ofta ett fel , ansåg Janzén. De håller sig för högt och tror att de är änglar. Nu är de dock bara människor, precis som överklassen är människor. Fysisk strid behövs lika mycket som andlig strid och det har inte bara dåligt med sig. Han framhöll här t ex hur sjukvården utvecklats under kriget.

Erland Melin sade att bland djuren är det alltid de starkare som angriper de svagare och så är det ofta hos människorna också. Därför är det fel att tro att små stater skall avväpnas. Oranisationer och sammanslutningar är nog säkraste vägen till fred, trodde han.

Jonna Andersson framhöll hur Luxemburg, trots avsaknad av försvar, klarat sig bra i det pågående kriget. Ett militärt försvar är nog ett klent skydd för att bevara fredan.

Diskussionen fick utgöra svar på frågan.

Kommentar

Inledaren John Vard tog upp två viktiga saker, kapprustningen och den väpnade freden samt idén om nationernas förbund. De övriga höll väl stort sett med honom i detta, utom ordföranden, som ansåg krig oundvikligt och rent av i vissa fall "nyttigt" och befogat. Janzén trodde ej på avväpning. England måste hålla sin ställning på haven och Sverige hade långa kuster att försvara. Avväpning skull ej hindra folk att slåss menade Janzén. Flera av talarna var inne på tanken om arbetarnas solidaritet och att de skulle vägra att göra vapen för att döda varann. Detta förkastades också av Janzén, som ansåg att man inte skulle tro för gott om arbetarna. Alla var människor och både andlig och fysisk strid behövdes, enligt Janzén. Ett nationernas förbund vann man ingen världsfred på enligt Janzén, ty det fanns lägre folk som kunde anfalla. Johan Eriksson anmärkte ju mycket riktigt att det hade ju faktiskt varit de "högre kulturfolken" som tidigare angripit de "lägre". Det medgav ju Janzén, men påpekade hur dumma de var att inte tillvarataga sina rikedomar. Det begriper bara högt utvecklade folk och då har de rätt att slå ned de lägre. Janzén var ett barn av sin tid, en tid då kolonialismen var helt accepterad. År 1915 ifrågasatte ingen varför t ex England hade en massa kolonier, som man på de grövsta utnyttjade och exploaterade. England borde dela med sig, tyckte Janzén, men fel var det inte.

Man blev inte enig i denna diskussion och något uttalande gjordes inte, men av diskussionen att döma, så var den mesta enigheten samlad kring att freden bäst upprätthölls genom organisationer och sammanslutningar.

SLUTORD

De här textilarbetarna var naturligtvis inte representativa för den vanlige textilarbetaren i Norrköping och Sverige. Den här gruppen om 59 personer, varav ett fåtal aktiva, som vågade yttra sig, utgjorde textilarbetarnas elitskikt i Norrköping. Det var de fackligt organiserade männen och kvinnorna i Norrköping, som på detta sätt fick lufta sina idéer och genom diskussionen "höja" sig. Genom sin fackliga verksamhet hade de redan fått en viss vana att yttra sig i offentliga sammanhang. Trots detta är det en mycket liten procent som återkommer i diskussionerna. Andelen kvinnor var liten i alla diskussioner och andelen som yttrade sig ännu mindre. Trots att man flera gånger diskuterade kvinnofrågor, satt de tysta och lät männen dominera med sina från vår tids mått "mulliga mansgrisåsikter." En mycket dominerande gestalt på mötena var ordföranden Gustaf Janzén. Han var en erkänd auktoritet i staden och Textilarbetarförbundets förtroendemän, och det märks att man i diskussionerna har svårt att motsäga hans obestridda pondus, kunnande och bildning.

Var det trots detta åsikter som vanligt folk hade denna tid? Till varje diskussion förberedde sig en inledare och denne läste i regel den litteratur i ämnet som var mest aktuell. Sett från den synpunkten var det alltså den allmänna inställningen man diskuterade på dessa möten. Gustaf Janzén var dessutom en tämligen berest man. Han reste många gånger på internationella textilarbetarkonferenser och fick där med sig många idéer hem till Sverige. Var det kanske så att det var en allmän europeisk inställning man ventilerade här på diskussionsklubben i det lilla Norrköping? Det är svårt att säga och eftersom den här lilla skriften inte gör anspråk på att vara en idéhistorisk avhandling nöjer jag mig med att ställa en del frågor. Emellertid ser ju var och en som har läst igenom dessa tio diskussioner, att många av de åsikter som man då hade är hopplöst förlegade. Idag talar man inte om defekta individer och man talar framför allt inte om att avliva dem genom läkarnas försorg. Debatten finns dock fortfarande, men nu är den mer inne på förebyggande åtgärder med fosterdiagnostik, ultraljuds-prover mm. Önskan om att det skall födas friska och "hela" individer är naturligtvis idag lika stark som då. Nu har dessutom gentekniken fört in debatten på andra etiska frågor kring födandet.

En skrämmande fråga är hur mycket av dessa åsikter som ännu lever

kvar och ligger och ruvar hos svenska folket. Det är omöjligt att besvara. Idag behöver vi dock ej genomgå läkares besiktning innan vi gifter oss, som en av deltagarna i ett möte menade. År 1913 ville dock diskussionsklubben förhindra defekta individer att föröka sig. Även brottslingar räknades dit, eftersom man trodde att brottslighet var till stor del ärftlig.

Kvinnosaken diskuterades en hel del och i den här lilla skriften har återgivits tre diskussioner som handlar om denna. Vi ser av dessa diskussioner att vi trots allt har kommit en bra bit på väg mot ett samhälle där könen är jämlika. Ännu finns dock mycket kvar att lära för båda könen och även här torde nog en del åsikter leva kvar, uppblommande här och där. Det biologiska argumentet att kvinnan är danad att sköta barn och hem har man faktiskt hört i vår tid, framförd av diverse kvinnosaksmotståndare. Senast i september 1988 läste jag i en av våra kvällstidningar att en känd författarinna pläderade för en "riktig karl". Här fanns åter ett slags biologiskt argument om än inlindat i lite moderna ord. Vad är en riktig karl och vad är en riktig kvinna? Kan vi göra annat än att gå tillbaka till de biologiska definitionerna? Visst är det skillnad mellan könen - och det är tur det. Det viktiga är att båda könen lever och verkar under lika villkor, rättvist och solidariskt. Denna diskussion torde fortsätta.

Idag är begreppet "Apartheid" ett allmänt accepterat fult ord, något som vi svenskar allmänt avskyr och försöker att bekämpa. Då, 1913 var det inte alls så. Man menade att det fanns lägre stående folk och dessa skulle inte blandas med den svenska folkstammen. Jag tror det var en allmänt accepterad åsikt. Då ansåg man germanerna, senare kallade arier, vara den förnämsta rasen och man kände stolthet över det stridslystna och krigiska i germanernas "natur". Gustaf Janzén ansåg ju att de tyska arbetarna, som ägnade sig att kraftidrotter var mycket bättre än de svenska unga socialdemokraterna, som bara kivades om ord. Gustaf Janzén och många med honom i den här klubben hann aldrig uppleva den senare utvecklingen i Tyskland men skulle säkert reviderat en och annan av sina åsikter om det hade det.

En revidering av åsikterna hade säker också skett i frågan om att begränsa barnantalet. Här anade man inte den senare befolkningsexplosionen.

Den enda kvinnan som yttrade sig i denna diskussion menade att det

var jobbigt för en kvinna med många barnsängar och det var ju också en hård realitet som hon här framförde. Arbetarkvinnorna hade det väldigt svårt denna tid, ofta dubbelarbetande med omänskligt långa arbetstider. Barn-sängarna gjorde då att man förlorade inkomster i familjen och en redan ansträngd ekonomi blev ännu mer pressad. Det fanns ingen betald "barnledighet" och allmän försäkringskassa på den här tiden. När det gällde preventivmedel, trodde en av deltagarna att arbetsgivarna var ytterst rädda att sådana skulle spridas bland arbetarna. Var det så? Var man från arbetsgivarhåll rädd att det inte i framtiden skulle finnas arbetskraft? Här finns en intressant forskningsuppgift för den hågade.

Diskussionen om sedligheten är intressant om man ser den i relation till vår egen tid, som av många beskylls för att vara osedlig och allt värre och värre. Om man t ex tänker på de s k franska korten, som helt öppet såldes i cigarraffärer. Vad säljes idag helt öppet? Jo, ganska avancerad pornografi även i livsmedelsaffärer! Frågan är om detta är uttryck för en friare syn på sexualitet eller om det beror på en större exploatering av kvinnokroppen till mäns förmån? Nutida aktioner mot pornografi vill nog hävda det senare. Denna diskussion pågår fortfarande och är en del i den allmänna sedlighetsdebatten. Fredsfrågan var ju naturligtvis aktuell tack vare det pågående första världskriget. Man insåg helt framsynt att kapprustningen och att rusta för fred var förlegat och att en nedrustning vore önskvärd. Man ville ha ett nationernas förbund, något som sedan kom till, men man hade tidsbundna åsiktar om kolonialiseringen av den tredje världen. Hur vansinnig denna exploatering var hade man ännu inte insett. Har man det idag?

Mentaliteter förändras mycket långsamt. Någon har sagt att detta är historiens tröghet, något, som gör att vi inte upplever revolutioner varje dag. Omvärdering av värden sker inte på en dag och man undrar hur mycket som dessa textilarbetare ansåg lever kvar idag? Kanske denna slutliga fråga kan skapa en ny diskussion utifrån denna lilla skrift?

ÖVRIGA DISKUSSIONSÄMNET 1913-1916

- 19/10-13 Kan ökat intresse för fackföreningsverksamheten åstadskommas bland de organiserade textilarbetarna?
 2/11-13 Hava människorna behov av narkotiska och stimulerande medel?
 17/1-14 Trustbildningen, dess orsaker och verkningar.
 1/2-14 Socialdemokratin och försvarsfrågan.
 15/2-14 Republik och enkammersystem.
 29/3-14 Kvinnornas rösträttsfråga.
 19/4-14 Är den kristna religionen hindrande för arbetarklassens frigörelsekamp?
 20/9-14 Vidkommande länders socialdemokratiska arbetares hållning i det europeiska kriget 1914.
 18/10-14 Kunna och böra arbetarna i språkligt avseende vårda uttalet?
 1/11-14 Lösgör de tekniska framstegen den mänskliga arbetskraften?
 15/11-14 Kompromiss eller princippolitik?
 29/11-14 Har teaterkonsten någon betydelse ifråga om arbetarklassens intellektuella lyftning?
 17/1-15 Vilka avsenden har arbetarrörelsens internationella samarbete betydelse för ett lands arbetarklass?
 31/1-15 Är den internationella socialismens fortbestånd hotad genom 1914 års europeiska krig?
 14/2-15 Vilka författare ha med sina litterära produkter mest bidragit till arbetarklassens höjning?
 2/4-15 Kan frågan om semester för textilarbetarna lösas?
 18/4-15 Är internationell avvapning möjlig?
 17/10-15 Vad är socialismens syftemål?
 31/10-15 Gynnar s k rusdrycksrestriktioner arbetarklassen?
 14/11-15 Har den kristna religionen befordrat kultur och framåtskridande?
 12/12-15 Kommunalpolitikens uppgifter?
 23/1-16 Vilka medel bör användas i den fackliga kampen?
 6/2-16 Är motsättningen mellan rikedom och fattigdom i till- eller avtagan de?
 20/2-16 Vilja männen tillbakahålla kvinnorna från aktivt deltagande i lösningen av de sociala frågorna?
 5/3-16 På vilket sätt kan och bör bostadsfrågan bäst lösas till fördel för arbetarklassen?
 9/3-16 Det samhälleliga beskattningssystemet.

INNEHALL

Förord	1
Diskussionsklubben	2
Diskussionerna	5
Har den mer eller mindre defekta individen existensberättigande ur rent individuellt och samhälleligt hänseende?	5
Kommentar	8
Står mannen eller kvinnan högst i intellektuellt avseende?	8
Kommentar	10
Böra arbetarna begränsa barnantalet?	11
Kommentar	12
Hava arbetarna behov av religion?	13
Kommentar	14
Äro germanerna den vita rasens kraftigaste folk?	15
Kommentar	17
Äro de estetiska anlagen mera utvecklade hos kvinnan än hos mannen?	18
Kommentar	19
Är ordningssinnet högre utvecklat hos mannen än hos kvinnan?	19
Kommentar	20
Är sedligheten bland arbetarna i sjunkande?	21
Kommentar	22
Brottet, dess orsaker och bekämpande.	23
Kommentar	24
Vad kan anses utgöra den säkraste borgen för fred mellan folken?	24
Kommentar	27
Slutord.	28
Källor	31

Källmaterial

Norrköpings fackligt organiserade textilarbetares diskussionsklubbs arkiv,
förvarat hos Folkrorelsens arkiv i Norrköping.